folklor/edebiyat, cilt:17, sayı:66, 2011/2

TÜRK HALK KÜLTÜRÜNDE BOLLUK VE BEREKETLE İLGİLİ İNANÇ VE UYGULAMALARDA ESKİ TÜRK KÜLTÜRÜ İZLERİ

Refiye Okuşluk Şenesen*

GİRİŞ

İnanç, topluluklara millet olma özelliği kazandıran ve kültür kavramını meydana getiren önemli bir unsurdur. "İnanç" sözcüğü için kaynakların farklı tanımlar yaptığını görmekteyiz. "İnanç bir şeyi güvenle doğru sayma tutumudur. Buna göre, yeterince gerekçesi bulunmayan, kesin olmayan bir şeyi doğru sayma akıl yoluyla genel geçer bir doğrulama yapmadan başkasının tanıklığı üzerine kurulmuş kanıtları, bir kuşku olmaksızın onaylamadır" (Artun, 2005: 84). "İnanç, bir düşünceye bağlı bulunma, Tanrıya bir dine iman, birine duyulan güven, itimat, inanma duygusu, inanılan şey, görüş ve öğreti"dir" (ML, 1971, C.6: 300).

Türkler tarihleri boyunca birbirinden farklı birçok dinin veya inanç sisteminin etkisi altında kalmıştır. Türk din tarihi, metodik bir şekilde incelendiğinde, iki dönem ortaya çıkar. 1. Geleneksel Türk dini 2. Evrensel dinler. Geleneksel Türk dini içinde gök tanrı inancı, tabiat kültleri, atalar kültü ve Şamanizm sayılabilir. Budizm, Zerdüştîlik, Mani dini, Hıristiyanlık ve Musevilik ise, Türkler arasında İslamiyet'e girmeden önce kısmen kabul görmüş olan evrensel dinlerdir (Güngör, 2002: 261-281). Adı geçen ve geçmeyen kültür ve inançlar da bir şekilde Türk kültüründen ve inanç sistemlerinden etkilenmiştir (Şener, 2000: 16-17).

İslamiyet öncesi eski Türk inançları üzerinde, geçmişten günümüze birçok çalışma yapılmıştır. Abdulkadir İnan, Bahaeddin Ögel, Emel Esin, Hikmet Tanyu, İbrahim Kafesoğlu, Sencer Divitçioğlu gibi araştırmacıların çalışmaları, kendilerinden sonra gelen çalışmalar için yol gösterici olmuştur.[1] Son yıllarda, Türk halk kültürünün değişik konularında, eski Türk inançlarını tespit etmeye yönelik birçok kitap, makale, tez de hazırlanmıştır.[2]

* Yrd. Doç. Dr., Çukurova Üniversitesi Fen-Edebiyat Fakültesi Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü.

Orta Asya'dan gelip Anadolu ve Rumeli'ye yerleşen Türkler, buraya kendi kültürlerini taşımışlar, Anadolu coğrafyası birçok uygarlığın, din ve inanç sistemlerinin buluştuğu, kültürlerin ortak kaynağı olmuştur. Anadolu'da anlatılan menkıbelerde, efsanelerde, yatır, türbe ziyaretlerinde, mevsimlik törenlerde, hayatın geçiş dönemleri inanç ve pratiklerinde, halk hekimliğinde, çeşitli törenlerde, birçok eski inanışın bütün canlığıyla yaşadığı görülmektedir.

İslamiyet, Türkler arasında 7. yüzyılda yayılmaya başlamış, Türklerin bu yeni dine geçişleri de aynı yüzyılda başlamış, ancak 10. yüzyılda tamamlanmıştır (Turan, 1994: 110). Anadolu'da oluşan Türk halk kültürü, günlük hayatın uygulama ve değer yargılarıyla yeni bir içerik ve nitelik kazanmıştır. İslamiyet öncesi atalar kültü, tabiat kültü, gök tanrı kültü ve Şamanlık gibi eski inançlar, yeni inanç örgüsü altında devam etmiştir (Ocak, 2000: 53).

Bolluk ve bereket uygulamaları, tarihin en eski çağlarından itibaren her kültürde karşımıza çıkan bir olgudur. Bereket; su, ateş, hava ve toprağın doğal dengeler içinde, insan emeği ile birleşmesi sonucu ortaya çıkan her şeydir. Bolluk, bereket, üretkenlik, eskiçağın avcı- toplayıcı ya da tarım ve hayvancı toplumlarında, yaşamın devamını sağlayan hayati unsurlar olmaları sebebiyle çevresinde bir tapım sistemi ve kült oluşturmuştur.

Türk halk kültüründe bolluk ve bereketle ilgili uygulamalar, son derece çeşitlilik göstermektedir. Türkler, evreni, dünyayı, insanı anlamaya, yaşamı yorumlamaya, anlamlandırmaya yardım eden bu inançlardan, günlük hayatın devam ettirebilmesinde çok önemli bir yeri olan bolluk ve bereket olgusundan yararlanmışlardır.

Türk halk kültüründe bolluk-bereket ile ilgili inanç ve uygulamalar, yeni yılda başlar, baharda sürer, hasat zamanı doruğa çıkar ve böylece bütün bir yıl, yani yaşam boyu sürer. Anadolu'nun bugünkü yaşamında hâkim olan İslamiyet ile birlikte bir sihir sistemi olan Şamanlığın ve eski kültlerin izleri, bolluk ve bereketle ilgili inanış ve uygulamalarda bir arada yaşamaktadır. Bu inanç ve uygulamaların tespit edilip değerlendirilmesi sonucunda Türk kültürünün köklerine de bir ölçüde ulaşılacaktır

Çalışmamızda, Anadolu'da günlük hayatta hâlâ yer almaya devam eden bolluk ve bereketle ilgili inanç ve uygulamalar, derlenip tasnif edilerek, bu inanç ve uygulamalardaki İslamiyet öncesi eski Türk inançlarının izleri belirlenmeye çalışılacaktır.

Günümüzde Türk halk kültüründe bolluk ve bereket isteğine bağlı olan inanç ve uygulamaları değişik başlıklarda toplamak mümkündür. Konuyla ilgili inanış ve uygulamaların çok zengin olması sebebiyle, makalede, ana tasnifte yer alan maddelerden bir kısmı değerlendirilecek, Türk töresi, geçiş törenleri, bayramlar, kutlamalar ve insanla ilgili bereket algısı ve uygulamalara ise bir başka makalede yer verilecektir.

Bu çalışmanın sınırları içinde değerlendireceğimiz Anadolu'daki bolluk ve bereketle ilgili inanç ve uygulamaları şöyle sınıflandırabiliriz:

1. Bolluk-Bereketle İlgili İnanç ve Uygulamalarda Gökyüzü
   1.1. Gök Olayları
   1.2. Gök Unsurları
2. Bolluk-Bereketle İlgili İnanç ve Uygulamalarda Yer ve Tabiat Unsurları
   2.1. Yer, Toprak Kültü
   2.2. Ağaç Kültü
   2.3. Bitki Kültü (Bitkiler, meyveler, çeşitli gıda maddeleri)
   2.4. Hayvan Kültü

3. Bolluk-Bereketle İlgili İnanç ve Uygulamalarda Ev
4. Bolluk-Bereketle İlgili İnanç ve Uygulamalarda Zaman

1. Türk Halk Kültüründe Bolluk-Bereketle İlgili İnanç ve Uygulamalar ile Bu İnanç ve Uygulamalarda İslamiyet Öncesi Eski Türk Kültürünün İzleri

1. Bolluk-Bereketle İlgili İnanç ve Uygulamalarda Gökyüzü

1.1. Gök Olayları

Hemen tüm inançlarda evreni yaratan ve gönderdiği yağmurlarla toprağa bereket veren göksel bir varlığın mevcudiyetinden bahsedilebilir.

Gök, kendisini doğrudan doğruya bir aşkınlık, güç ve kutsallık olarak ortaya koyar. Aşkınlığın sebebi, sonsuz olmasından kaynaklanır. En yüksek olmak, doğal olarak tanrılara özgü bir niteliktir. İnsanın ulaşamadığı yukarı bölgeler yıldızlı gök, tanrılara özgü aşkınlık, mutlak gerçeklik sonsuzluk gibi ayrıcalıklara sahiptir. Bu tür bölgeler tanrıların mekânlarıdır. Bu bölgelere ancak birkaç ayrıcalıklı kişi, göğe yükselme ayiniyle ulaşır (Eliade, 2009 : 61).

Hun, Göktürk ve Moğol devletlerinde en büyük tanrı, gök tanrı'dır. gök tanrı, gökteki bütün yıldızları, ayı ve güneşi kapsayan nesnel bir varlıktır. Kat kat olan semada yaşayan gök tanrı, insanlardan farklı düşünülmez. Altaylıların, gökte altın tahtta oturan tanrısı Ülgen'in göğün farklı katlarında oturan oğulları, kızları ve yardımcıları vardır. Göksel cisimlerin tümü gök tanrı'dır. Fakat onu oluşturan güneş, ay gibi cisimler de farklı birer tanrı olarak düşünülmüştür (Avcıoğlu, 1995: 352-353; Güngör, 2002: 263). Göktürk Kağanları, güneşe ve ateşe benzetilir. Uygur Kağanlarından bazıları gök tanrıdan diğerleri de güneş ve aydan kut almış sayılırlar (Esin, 2001: 70).

Araştırmalar, gök tanrı kültünün, toprakla ilgisi bulunmadığı için ancak göçebe, avcı ve çoban toplumlarda olabileceğini, dolayısıyla bu kültün kaynağının Asya bozkırlarında aranması gerektiğini göstermektedir (Eliade, 1975: 63-64, Akt, Ocak, 1983: 30).

Yakutların Ayısıt adını taşıyan tanrısı tüm özellikleri ile bereket tanrıçası niteliği taşımaktadır. Ayısıt, genç anaları, yavrularını ve aynı durumda olan hayvanları ve onların yavrularını korur. Göktürklere göre, üstte tanrı, altta yer buyurduğu için Türk budunu zenginleşmiştir. Böylece, gök ve yer tanrılarının bir çifti oluşturduğu anlaşılmaktadır. Göktürklerin yer tanrısı, Moğollarda Etügen adını alır. Tanrıçadan, kadınları, oğulları, hayvanları ve hububatı koruması, sürüleri ve ürünleri çoğaltması beklenir. Yer tanrıçası ise, Yakutlarda, bitkilerin büyümesini ve yavruların doğuşunu cesaretlendirir (Avcıoğlu, 1995: 354).

Gök tanrı kültünün hemen hemen tüm Orta Asya toplumlarında çok köklü bir inanç olması nedeni ile İslam sonrası dönemde de etkisinin sürdüğünü görmekteyiz. İslamiyet'e geçişi belli bir oranda kolaylaştırdığı söylenilen bu kültün, bazı İslami metinlerde örneklerine rastlanmaktadır (Ocak, 1983: 32).

Bugün hala Anadolu'da bolluk ve bereketle bağıntılı olarak gökyüzü ve gök olayları

çok önemli bir yer tutmaktadır. Gök olayları olarak değerlendirebileceğimiz yağmur, sis, kar, doğrudan tarım yaşamını etkileyen atmosfer olaylarıdır. Yağmur gökyüzünden iner ve ekinlerin büyümesinde rol oynadığı gibi tüm hayatı da canlandırır. Halk, yağmur ile bolluk-bereket arasında daima bir ilişki kurmuştur. Ancak diğer gök olayları da bu algıda etkilidir.

Anadolu'da rastlanan yağmur duası inancı eski Türk inançlarına bağlıdır. Türk hayatında su ve yağmur hayatın ve bereketin kaynağıdır. Bu yüzden su mukaddesler arasında kabul edilir. Bunun bir ifadesi de onun bugün de Türk hayatında rahmet sıfatıyla anılmasıdır. Türk dünyasının hemen her yerinde 'yağmur yağıyor' yerine 'rahmet yağıyor' denir. Böylece onun tanrının bir iyilik bağışı olduğu vurgulanır. Anadolu'da, bu tür bir pratikle yağmur yağdırıldığı söylenir.

Anadolu'da bolluk-bereketle ilgili inanç ve uygulamalarda gökyüzü ile ilgili düşünüş ve uygulamalardan bazı örnekleri şöyle sıralayabiliriz:

- Yılın ilk gök gürlemesinde bacadan aşağı kaşık atılır. Eğer kaşık ters düşerse o sene kıtlık, düz düşerse bolluk olur (K.48)

- Sis çökerse bereketsizlik olur (K.3).

- Yağmur bolluk bereket getirir. Yağmurun çok yağdığı yıl bolluk olur, yağmur bolluk ve bereketin simgesidir (K.1, K.2, K.11, K.23, K.28, K.30, K.33, K.34, K.38, K39, K.41, K.42).

- Nisan ve Ekim aylarında yağmur yağarsa bolluk bereket olur (K.11, K.40, K.53).

- Nisan yağmuru, un, bulgur gibi gıdaların üzerine serpilirse bu gıdaların bereketleneceğine inanılır (K.12).

- Düğün yapılırken yağmur yağarsa evlenen çift bolluk içinde yaşar (K.46).

- Yağmurun yağmayışı israf ve gafletin bir sebebi olarak bilinir, kıtlık olacağı düşünülür ve yağmur duası yapılır (K.1, K.9, K.33, K.60, K.24).

- Yağmur yağdırmak için Allah'a "Rahmetini üzerimden çekme" denerek yalvarılır. İki kadınla evli bir erkeğin ayakkabısı çalınıp bereket, bolluk olsun diye köyün içinde gezdirilir. Yılan yakalanıp yakılır. Bir atın kurukafası okunup üflendikten sonra göle konur (K.9, K.11, K.12, K.16, K.56, K.60).

- Karın çok yağdığı yıl bereketli geçecek demektir. "Kar sesi var sesi." derler. Karlı yıl varlı yıldır (K.7, K.29, K.39, K.53, K.59).

- Kış soğuk olursa o yıl bolluk olur (K.41).

- Güneyden esen rüzgârın bolluk getireceğine inanılır (K.34).

- Kuyruklu yıldızın kuyruğu o sene arkada olursa bolluk, önde olursa kıtlık olacağına inanılır (K.2, K.41).

1.2. Gök Unsurları

Güneş

Güneş, görünür şeylerde ifadesini bulan iyiliğin imgesidir. Güneşin görüntüsündeki şafak, ışıklar, ışınlar, alacakaranlık, doğudan ve basit anlamıyla günlük hayatta anlam bulur. Yüce varlıklar güneşle özdeşleşmiştir. Kuzey Asya'da güneş, ay ve yıldırım, kuş, "Num"un simgeleridir. Adak olarak dallarına hayvan kafaları asılan ağaç ,"güneş ağacı" adını taşır. Güneşin ayrıca hükümdarlıkla, seçkinlerle erginlerle, kahramanlarla, bereketle ve bitkilerin hayatıyla da yakın ilişkisinin altını çizmek gereklidir (Eliade, 2009 : 162-163).

Türk inanç sisteminde koruyucu bir iye mevkiinde görülen güneş ile ilgili pratiklerin değişik biçimlerle de olsa günümüze kadar devam ettiğini görüyoruz. Özellikle güneş ışınları yeryüzüne değmeden kalkmak inancı tüm Anadolu' da yaygındır.

*- Bereketin **güneş çıkmadan önce** geldiğine inanılır. Sabah ezanında meleklerin uyanık olanların evine bereket dağıttıkları, uyuyanların ise berekete ihtiyacı olmadıklarını düşünerek, onların evlerine uğramadıkları söylenir. Bu yüzden o saatte uyanık olmak eve bolluk bereket getirir. Güneş doğduktan sonra uyanmak rızkı keser (K.11, K.19, K.28, K.31, K.34, K.53, K.58, K.59).*

Ay

Bugün Anadolu' da gerek tarım alanında, gerekse halk yazınında geniş bir yer tutan ay konusu, çağların içinden süzülüp gelen eski inançların değişmiş birer kalıntısıdır. Ay, döngüsel yaradılışı, yok olup tekrar doğması ile tükenmez yaşamı ve bereketi temsil eder.

Şamanizm' de ay çok önemlidir. Şamanlar, törenler esnasında ayla ilgili duaları, şiirleri okuyup üflerler. Günümüzde de Anadolu'da ay, bambaşka bir saygı görür. Bu nedenle Anadolu'da özellikle ekim zamanlarında ayın gökyüzünde olmasına ve "yeniyi geçmesine" dikkat edilir.

Anadolu' da ayın bolluk-bereketle ilişkisini gösteren bazı inanmaları şöyle sıralayabiliriz

- Ay gökyüzünde görülmediği zamanlarda tarla gübrelenmez ve ekilmez (K.25, K.38, K.77).

- Ay yeniye geçmeden, tohum atılmaz. Patates, tütün, soğan gibi bitkiler tarlaya ekilmez (K.15).

*2.**Bolluk-Bereketle İlgili İnanç ve Uygulamalarda Yer ve Tabiat Unsurları***

Eski Türklerde, doğa inançlarına, Orhun kitabelerinde "Yer-Sub" şeklinde rastlanmaktadır. Yer-sular "ıduk" yani kutsaldır (Güngör, 2002, C.3: 262).

Eski Türkler tabiattaki bütün varlıklarda kavranamayan bazı gizli güçlerin bulunduğunu düşünerek dağ, tepe, taş, kaya, ağaç veya su gibi nesneleri canlı kabul etmişlerdir. Atalar kültü gibi tabiat kültleri de Türklerin çeşitli dinlere girip çıkmalarına rağmen varlıklarını sürdürmeye devam etmiştir (Ocak, 2000: 40; Eliade,1987: 202).

Yer kültleri içerisinde; dağ kültü, kaya- taş kültü, yer kültü, ağaç- orman- bitki kültleri bulunmaktadır. Bolluk-bereketle ilgili uygulamalarda karşımıza özellikle yer (toprak), bitki-ağaç kültü ile hayvan kültleri çıkmaktadır. Bu unsurlar ve bolluk-bereketle ilgili inanış ve uygulamaları sıralayalım:

2.1. Yer, Toprak Kültü

Eski insan için, temel her faaliyet gibi tarım da basit bir toprağı sürme tekniği değildir. Yaşamla doğrudan ilgisi olan ve tohumda, ekili tarlada, yağmurda, bitki ruhlarında var olan yaşamın çoğalmasını sağlayan tarım, her şeyden önce bir ritüeldir. Görünüşte ortadan kaybolarak (tohumların toprağa gömülmesi) yeniden doğan bitkiler hem bir örnek hem de bir umuttur.

İnsan, tahıllar arcılığıyla gördüklerinden, onunla uğraşırken öğrendiklerinden, tohumun toprağın altında kendi hüviyetini yitirişine tanık olarak anladıklarından, belirleyici bir ders

çıkarmıştır. Kadın, tarla, toprak, tohumlama arasındaki yalın analojiler ve hayatın ritmikliği, ölümün bir geri dönüş olduğu gibi daha ileri zihinsel sentezler bu esintiden kaynaklanmıştır. Bu sentezler, insanlığın gelişiminde çok temel bir yere sahiptir ve ancak tarımın keşfiyle mümkün olabilmiştir (Eliade, 2009: 249).

Toprağın bereketiyle kadınların yaratıcı güçleri arasındaki mistik bağ ‘’tarımcı zihniyet’’ diyebileceğimiz zihniyetin en temel güdülerinden biridir. Çiftçi, yalnızca saygı duyduğu mekân olarak kutsal bir varlıkla bereketli toprakla, tohumda faaliyet gösteren güçlerle, tomurcuklar ve çiçeklerle ilgili değildir. Aynı zamanda yaptığı iş belli bir zaman döngüsüyle, mevsimlerle yönlendirilir (Eliade, 2009: 324).

Tarım faaliyeti bir ayindir, Yeryüzü ana’nın bedeni üzerinde icra edilir ve bitkilerin gücünü serbest bırakır. Tarım, tahılların büyümesine yardımcı olması için kökeni ve başkalaşıma uğratmaya ilişkin bir dizi töreni önceden gerekli sayar ve çiftçinin çalışmasını kutsar (Eliade, 2009: 325).

Tıpkı kurban törenlerinde ya da herhangi bir dinsel törende olduğu gibi toprağı işlemeye başlamadan önce ritüel olarak arınmış olmak gerekir. Tohum ekmeye başlamadan ve hasattan önce yerine getirilmesi gereken bir dizi ritüel vardır. Tohum ekme zamanıyla hasat zamanının aynı öneme sahip olması bir rastlantı değildir. Tohum ekmek ve hasat tarımsal faaliyetin en yoğun iki dönemidir. Bu iki işe başlarken yapılan hareketler, aslında başarılı olmaları niyetiyle yerine getirilen sungularla ilgilidir. Bu nedenle ilk tohum taneleri ekilmez tarlanın dışına atılır. Çeşitli ruhlara sungu olarak verilir. Ekim zamanındaki sungu ve kurbanlar, hasat ve harman zamanında da gerçekleştirilir (Eliade, 2009: 327).

Yer ve gökyüzü tanrılarıyla ve Ulu Ana’yla ilgili pek çok inanış, mit, ritüel günümüze kadar ulaşmıştır. Bir anlamda kozmosun temelini oluşturan yer, dinsel açıdan pek çok simgeye, anlama ve boyuta sahiptir. Tüm varlıkları doğuran, onları besleyen ve sonra üretken tohumu yaratan topraktır. Toprak var olduğu, kendini ve başka varlıkları ifade ettiği, ürettiği ve her şeyi bağrına bastığı için kutsaldır (Eliade, 2009: 243-44).

Anadolu’da bolluk-bereketle ilgili inanç ve uygulamalarda, toprak ve ürünün verimi ile ilgili düşünüş ve uygulamalardan bazı örnekleri şöyle sıralayabiliriz:

- Nazar değmesin, ürün bereketli olsun diye tarla kenarına eski süpürge konur, tarlaya nazar boncuğu asılır ve at kafası asılır (K.53).

- Ürün ekiminden önce ambarlar dolsun taşsın diye taşlanır (K.48).

- Ürün ekilirken ailede en büyük ve sözü geçen kişi, ürün bol ve bereketli olsun diye tarlaya ilk tohumu atar (K.11).

- Ekilecek tohum Allah’ın adıyla atılır. Ürün sağ elle ekilirse, tohum sağ elle atılırsa bereketli olur (K.2, K.9).

- Kabak dikilirken, büyük olsun diye oturularak ekilir (K.29).

- Pamuk ikiz açmışsa verimi yüksek olur. Pamuk toplayıcıları ikiz açmış pamuk bulursa, mal sahibine verir. Mal sahibi de pamuk toplayıcısına bahşiş verir (K.39).

- Tarla sularken kişinin tarlasındaki suyun yan taraftaki tarlaya akmasıyla o kişinin tarlasının bereketinin azalacağına inanılır (K.11).

- Hasada başlarken, ürünün bereketli olması için ya da hasat sonu ürün verimli olu diye kurban kesilir (K.30, K.53, K.57).

- Tarlada üzerlik tohumu çok olursa buğday bol, bereketli ve verimli olur (K.59).

- Ekin dağıtılırken ürünün içinden geçilmez, geçilirse ürünün bereketi azalır (K.24, K.25).

- Buğday ya da bir başka hububat ölçülmeden önce asla tahminde bulunulmaz. Eğer tahminde bulunulursa bereketsiz olacağına inanılır (K.40).

- Ürün bereketli olsun diye, kalkan üründen ekilecek tohum ayrılıncaya kadar kavurga yapılmaz (K.53).

- Bir zahire ambarına dua etmeden girmek günahtır. Dua edilmezse bereket kaçar (K.11, K.17).

- Bir zahire ambarına, ilk olarak, o yıl bolluk yaşansın diye gözü gönlü tok olan birini sokarlar (K.4).

- Bereket getirsin diye gelin kınasını ambara koyarlar (K.6).

- Tarlada zina yapılırsa bereketli olmaz; o tarladan alınan ürün kaliteli olmaz veya az olur (K.9).

- Seher vakti bir akarsu kenarında çamurdan ev yapılır ve evin içerisine buğday doldurulursa o yıl mahsul bol olur (K.29).

2.2. Ağaç Kültü

Ağaç, yerin dibine dalan kökleri, göğe doğru dik bir biçimde yükselen gövdesi ve gökyüzüne dağılan dal, budak ve yapraklarıyla olduğu kadar, mevsimden mevsime kendini yenilemesi ve daha pek çok özelliğiyle de eski çağlardan beri insanlığın dikkatini çekmiştir. Bununla birlikte ağaç, daima hayatın ve ebediliğin de timsali olarak benimsenmiştir (Eliade, 1975: 231).

Türk mitolojisinde hem ana hem de ata rolünü üstlenen ağaçlarla ilgili anlatılara rastlanmaktadır. Türk mitolojisinde boy ve aile ağacı, evi ve aileyi koruyan ağaç ruhu inanışlarına da rastlanmaktadır (Ögel, 1995: 423-464). Ağaç kültüyle beraber değerlendirilebilecek olan orman kültü, ilkel toplulukların orman ürünleriyle, avcılıkla geçindikleri dönemin kalıntısıdır. Ötüken ormanlarının (Ötüken yış) Göktürkler ve Uygurlarla birlikte dönemin bütün Türk toplulukları tarafından kutsal sayıldığını biliyoruz. Zamanla hayat koşulları ve dini inançları değişmesine rağmen pek çok ulus orman kültünü yeni dinlerine de sokmuşlardır (Hassan, 1986: 111).

Günümüzde Anadolu'da ağaçla ilgili bolluk ve bereket uygulamalarından bazı örnekleri şöyle sıralayabiliriz:

-Çam ağaçlarındaki kozalakların fazla olduğu yılın bereketli geçeceğine inanılır (K.13, K.20).

- Kışın meşe ağacının meyvesinin bol olması, o senenin bereketli geçeceğine işarettir (K.1, K.30).

- Dağda alıç ağacı çok tutarsa o yıl çok bereketli geçer (K.49).

- Bereket için eve zeytin dalı asılır (K.51, K.54, K.55).

- Mersin ağacı (Murt ağacı) ve meyvesi bolluk ve bereketin simgesidir (K.27, K.60).

- Düğünde gelinin üzerine mersin dalı atılırsa gelin çok çocuk doğurur (K.46, K54).

-Balıkçılar avın bereketli olması için balık sepetinin üstüne mersin dalı atarlar (K.20, K.50).

- Sokak kapısının arkasına ekin, zeytin dalı ya da iğde dalı asılırsa evin bereketli olacağına inanılır (K.1, K.4, K.21, K.30).

2.3. Bitki Kültü (Bitkiler, meyveler, çeşitli gıda maddeleri)

Görünüşte ortadan kaybolarak (tohumların toprağa gömülmesi) yeniden doğan bitkiler insanoğlu için hem bir örnek hem de bir umuttur.

Anadolu'da bolluk-bereket getireceğine inanılan bitkiler ve bazı uygulamalar şöyle sıralanabilir:

- Boz kulak çiçeği eve bolluk getirir (K.10).

- Bolluk bereket için duvara karaçalı asılır (K.30).

- Evde çörek otu bulundurmak bereketi artırır (K.34).

- Ufak bir beze çörek otu sarılıp içinde erzak olan torbalara konur. Çörek otu eşyaların altına bereket olsun diye konur (K.19, K.39, K.46).

- Çantada, cüzdanda iğde ve hacdan getirilen hurma çekirdeği taşıma, bereketi getirir. Cüzdandan para hiç eksik olmaz (K.18, K.24, K.30, K.53, K.55, K.57, K.60).

- Mekke'den gelen peygamber hurmasının çekirdeği dolaplara, mutfaklara bereket getirmesi için konur (K.18).

Meyveler

Bazı meyveler, en eski çağlardan beri pek çok toplulukta bolluk ve bereketin simgesi olmuşlardır. Anadolu'da Zeugma kentinde bir mozaik, Fırat Nehri Kralı Akheloos'u tasvir eder. Buna göre Akheloos'un başı yemişler ve meyveler saçan bereket boynuzuyla birlikte betimlenmiştir. Mozaikte Akheloos'un saçında çiçekler, alınının üstünde çift bereket boynuzu vardır. Bereket boynuzu, üzüm, armut, incir, nar, yenidünya, ayçiçeği gibi meyveler ve dallarla süslenmiştir.

Elma, ayva ve nar Anadolu'da bolluk ve bereketin simgesidir. Bunlardan nar, Antik Yunan'dan İslamiyet'e kadar tüm yaşayan ve yok olmuş inanış ve toplumsal kültlerde yer alan bir meyvedir. Anadolu'da kullanıldığı her dönemde bolluk ve bereketi simgelemiştir. Dönemin bereket tanrıçası olarak ifade edilen kült hangisi ise (Kibele vd.) onun elinde ya da etrafında nar figürüne yer verilir. Nar, doğumu ve çoğalmayı da temsil eder. Bereketli olması, birin bin olması halidir. Nar, incir ve üzüm gibi tek köke bağlı, çok taneli bir bitki olarak bereketi simgeler.

Anadolu'da meyvelerin bolluk-bereket getirdiğine ilişkin inançlara şöyle örnek verebiliriz:

- Elma ve nar zürriyeti simgeler. Rüyada nar görmek, nesil bereketi olarak yorumlanır (K.49).

- Yılbaşında kapının önünde nar kırılınca evin bereketi artar (K.19).

- Nar zamanı nar yerken narın tanesinin yere düşmesi bereketin az olacağına işarettir (K.30, K.59).

- Ayvanın çok olduğu mevsim bereketli olur (K.4, K.50).

Soğan, iç içe geçen kabuklarıyla sürekli dışa doğru büyümeyi simgelerken; sarımsak, tek bir kökten çoğalan taneli içyapısıyla yine çokluk ve bolluğun simgesi olmuştur. İslamiyet öncesi Türk kültüründe izlerini bulabileceğimiz, kötü güçlere karşı koruma özelliğiyle donanmış olan soğan ve sarımsak; Türk mutfağındaki vazgeçilmez konumlarından dolayı da bolluk-bereket sembolü olmuşlardır

Günümüzde Anadolu'da bolluk-bereketle ilgili inanç ve uygulamalarda bu gıdalarla

ilgili uygulamalardan bazı örnekleri şöyle sıralayabiliriz:

- Mutfağa soğan, sarımsak asmak bolluk getirir (K.22).

- Soğan kabuğuna basmak fakirlik getirir (K.18).

- Soğan kabuğu yakılmaz. Soğan ve sarımsak kabuğunu yakmak fakirlik getirir (K.11, K.18, K.46).

- Soğan sarımsak kabuğu rast gele atılmaz. Cinlerin ekmeği olduğuna inanılır. Atılırsa bereketin kaçacağına inanılır (K.53).

- Akşamları eve soğan, sarımsak ve biber gibi acı yiyeceklerin sokulması, evin bereketini kaçırır (K.40).

Bakliyat

Arpa, pirinç, buğday, bulgur, mercimek, nohut gibi kuru baklagiller, Anadolu'da bolluk-bereket simgesi olarak algılanır. Bu gıda maddeleri, taneli yapılarıyla tohumu andırırlar. Tohum ise toprakta yetişecek olan bitkinin hammaddesidir. Bir tohum yeşerip bitki olarak yeryüzüne çıkarken onlarca yeni tohumu da doğurur. Böylece tek bir tohumdan çoğalan bitki, üremenin bolluk ve bereketin sembolü olur. Baklagiller, tohumu andıran taneli yapılarıyla Anadolu'da pek çok bereket ritüelinin vazgeçilmez unsuru olmuşlardır.

Anadolu'da çeşitli bakliyatın bolluk-bereketle ilgili inanç ve uygulamalarda nasıl yer aldığıyla ilgili bazı örnekler verelim:

- Pirinç, buğday, arpa, bulgur, mercimek, nohut, bolluk ve bereket simgesidir. Bu ürünlerin evde bulunmasının eve bolluk ve bereket getireceğine inanılır. Bu ürünler biterse en kısa zamanda yenileri alınır ve bereketin kaçmaması sağlanır (K.1, K.6, K.17, K28).

- Mutfağa bereket gelmesi için kapı, pencere, ambar, yiyecek kaplarının ağzı açık bırakılır (K.55).

- Daha bereketli olsun diye evde Kuran, Mevlit okunurken bakliyat şişelerinin, kavanozlarının ağzı açık bırakılır. Daha sonra ağızları kapatılarak mutfağa konurlar (K.27, K.33, K.38, K.44, K.58.)

- Kavanozları, torbaları (çay, şeker, vs.), çuvalları açıp kapatırken besmele ile açıp kapatmak gerekir. Eğer açarken besmele çekmezsen şeytan içindekini yer, bereketini götürür (K.10, K.15, K.18, K.47).

- Evdeki erzakın ağzını açarken "Benim elim değmedi, Fadime Ana'mın eli değdi." denir (K.13, K.17, K.19).

- Bakliyatın yere dökülüp saçılması, bolluk-bereketin geleceğinin göstergesidir (K.35, K.43).

- Pirinç, buğday, arpa gibi taneli gıdalar, bereketi kaçmasın diye sayılmaz (K.50, K.55).

- Mutfaklara, bereket getirdiğine inanılan bereketlikler asılır. Bir çaputun, şişenin, kavanozun içine 7 çeşit bakliyat, nohut, mercimek, pirinç, makarna konur; eve, mutfağa, mutfağın kapısına asılır (K.1, K.9, K.10, K.13 K.57).

- Mutfağa bereket kaşığı asılır. Tahta bir kaşığın içine mutfak erzakından biraz konur. Bir de nazar boncuğu yapıştırılır ve görünen bir yere asılır (K.37, K.57, K.58).

- Eve bereket getirmesi için duvara, tavana, mutfağa kurumuş buğday başağı, mısır asılır (K.13, K.17, K.18, K.31, K.35, K.41,).

- Yere dökülen buğday ezilirse bereketin kaçacağına inanılır (K.9).

Çeşitli Gıda

Anadolu'da tuz, şeker, un, hamur, maya, ekmek, sirke; yapıları, şekilleri, işlevleri açısından bolluk ve bereket sembolü olarak görülürler.

Tuz, şeker ve un, taneli yapıları, mutfağın ve beslenmenin temel malzemeleri olmaları bakımından ayrı bir öneme sahiptirler. Tuz yaşamın birçok alanında, özellikle büyüyü ve inançları ilgilendiren konularda çok önem kazanmıştır. Tuz, toprak anadan ve denizden elde edilir. En etkili koruyuculardan birisi olan tuz, tabiat tanrılarını hoşnut ettiği gibi, damağa da tat verir. "Tuz-ekmek hakkı" Türk kültüründe köklü bir yere sahiptir. Pek çok Türk Cumhuriyetinde, eve gelen misafir tuz ve ekmekle karşılanır.

Maya, kabarması ve büyümesiyle bereketi simgeler. Maya ile elde edilen hamur büyüdükçe bereketin de artacağı düşünülür. Bu yüzden evden verilen mayanın bereketi de götüreceği düşünülür. Un, tuz ve maya ile elde edilen ekmek, evin temel gıda maddesi olarak, bolluk ve bereket algısında çok önemli bir yere sahiptir. Ekmek başta olmak üzere bütün yiyecekler, toprağın bağrından çıkmıştır. Bu yüzden ekmeğin ziyan edilmesi, hiç hoş karşılanmaz.

Türklerin en eski çağlardan beri uyguladığı geleneklerden birisi de saçıdır. İnsan, onun hayatta kalmasını sağlayan yararlı güçlerin bir gün biteceği sıkıntısıyla yaşar. Bu sıkıntı ve endişeyle, ilk hasadın, ilk meyvenin yenilmeyip, onda saklı olan ruha hediye olarak sunulması inancı, en eski çağlardan beri pek çok toplumda olduğu gibi Eski Türklerde de saçı geleneğinin yaşamasını sağlamıştır. İlk pişirilen ekmeğin yenmeyip dışarıdan gelenlere ikram edilmesi ise bir çeşit saçı olarak değerlendirilebilir.

Günümüzde Anadolu'da bolluk-bereketle ilgili inanç ve uygulamalarda bu gıdalarla ilgili uygulamalardan bazı örnekleri şöyle sıralayabiliriz:

- Evde tuz bulundurmak bereket getirir. Biterse evin bolluk bereketi kaçar (K.31).

- Evin bereketi kaçmasın diye tuz yere dökülmez. "Tuza muhtaç olmak" deyimi dilimize yerleşmiştir (K.2, K.15).

- Erzakın içine Ramazan ayında okunmuş tuz eklenirse erzak bereketlenir (K.56).

- Kuran-ı Kerim okunduktan sonra bereketlenmesi için tuza, şeker üflenir (K.19).

- Bir komşuya yemek götürülünce, komşu yemek kabına bereketli bol rızklı bir ev olsun diye tuz koyarak iade eder (K.27).

- Bolluk bereketle yaşasınlar diye, yeni evlenen insanların evlerinin önüne hamur ve şeker konur (K.46).

- Hocaların okuduğu ekmek ve şeker bereket getirir. Şeyhin okuduğu ekmeği unun arasına koymak bereket getirir (K.51).

- Evi bereketli olsun diye gelin olan kızın baba evinden un veya hamur çalınır, gelin olduğu eve götürülür (K.39).

- Hamur yoğururken kabarması ve bereketli olması için "Benim elim değmedi, Fadime Ana'mın eli değdi" denir (K.39, K.53).

- Evden dışarıya maya vermek evin bereketini kaçırır (K.1, K.9, K.10, K.26, K.40, K.44).

- Evde sirke bulunması evin bereketini arttırır. Biterse evin bolluk bereketi kaçar (K.13, K.19, K.4, K.7, K.53, K.59).

-Evde yapılan ekmeğin çok kabarması berekettir (K.1, K.8, K.25, K.26, K.40).

- Bıçakla ekmek kesilirse evin bereketi kaçar (K.17).

- Ekmeğe saygılı olunursa bolluk olur. Ekmeği, ufağını, kırıntılarını yere dökmek, atmak üzerine basmak bereketi engeller, götürür. Ekmek kırıntısını ezeni cin çarpar (K.32).

*- Ekmek ve kırıntıları atılmaz, çöpe dökülmez. Süpürge ile ekmek ufağı süpürülmez, süpürülürse evin bereketi de süpürülmüş olur. Ekmek ufağı toplanıp yenirse, bir yere konursa, evin bereketi çok olur (K.3, K.5, K.13, K.20, K.26, K.27, K.28, K.34, K.36, K.42, K.55**).***

- Halk arasında bununla ilgili olarak anlatılan bir hikâye şöyledir: "Harun Reşit bir gün veli bir zata gider ve Allah'ın malına bereket verdiğini ve artık bu kadar bolluk içinde yaşamayı istemediğini söyler. Veli de ona "Çocuklarının ellerine altına tabak koymadan ekmek ver, yesinler." der. Harun Reşit, velinin dediğini yapar; fakat hâlâ bolluk bereket onu terk etmez ve tekrar gider o zata. Bereketin hâlâ eksilmediğini söyler. Veli, "Ekmeğin altına sofra serdin mi?" der. Evet, cevabını alınca, Veli, "Ekmeğin altına bir şey sermeyeceksin ki yere dökülecek ve üzerine basacaksın. Böylece evdeki bolluk bereket gidecek", der (K.10).

- Az olan ekmeğin üzerine dua okunursa yemek bereketlenip daha çok kişiyi doyurur (K.28, K.29, K.48, K.60).

- Ateşte ekmek pişirildiği zaman üzerine gelenlere sıcak ekmek ikram edilir. Böylece ekmeğin bereketi artar (K.38, K.40, K.42).

- Ekmek yapıldığında pişirilen ilk ekmek yenilmez, yenilirse bereketi kaçıracağına inanılır (K.16, K.24, K.30, K.40, K42).

2.4. Hayvan Kültü

En çok avcılıkla geçinen toplumlarda görülen hayvan kültü, hayvan ile insan arasındaki dinsel ve büyüsel bir ilişkinin çevresinde toplanmıştır. Bu toplumlarda hayvanlar büyük bir önem kazanmış, bu önem giderek kutsal bir niteliğe bürünmüştür (Örnek, 1988: 96). Türklerin eski inanışlarında, ayı, kartal, geyik, kurt çok önemli birer semboldürler. Türk mitolojisinde çeşitli şekillerde karşımıza çıkan bu hayvanlar, kutsal bir ruha ve afsun gücüne sahiptirler.

Boğa, aygır, koç, teke gibi hayvanlar, dövüşçü ve eril ruhun ve temel kan güçlerinin simgeleridir. Güç, tüm eski Doğu kültürlerinde özellikle boğayla simgelemektedir. Hindistan, Afganistan, Avrasya'da gök ve bereket tanrısı, "dölleyen boğa" biçimli tanrıya dönüşerek özelleşmiştir (Eliade, 2009: 103).

Bitkiler gibi hayvanların da bereketli olması için aya gereksinimleri vardır. Ay, sulara ve yağmura hükmeder ve evrene bereket dağıtır. Boğanın boynuzları yeni ayı simgeler. İki boynuz, gök cisminin mükemmel evrimlerini temsil eden tam hilali simgelemektedir (Eliade, 2009: 175).

Çalışkan bir hayvan olan karıncanın, geldiği eve bereket getirdiğine inanılır ve asla ona zarar verilmez. Evlerde karınca duası bulundurmak da yine bereket dileğinin sembolüdür. Anadolu'da karıncanın bolluk ve bereket simgesi oluşuyla ilgili pek çok inanış mevcuttur. Dünyanın birçok yerinde örümcek, para getiren bir sembol olarak kabul edilir. Anadolu'da da evde bulunan örümceğin o eve servet ve mutluluk getireceğine inanılır.

Balık pek çok kültürde, verimlilikten doğurganlığa, yaşamın yenilenmesine ve genel olarak refaha kadar pek çok aşamada bolluk ve bereketi çağıran bir varlık olarak kabul edilir. Türklerin Orta Asya'da deniz kültüründen uzak yaşamları dolayısıyla bolluk ve bereketle ilgili inanışlarda balıkla ilgili uygulamalar pek yaygın değildir. Ancak palamudun çok olmasının denizde bolluk getireceğine inanılır.

Tanrı'ya bağışlanarak salıverilmiş hayvanlar, eski Türklerdeki inançlardandır. Bu tür hayvanlara yük vurulmaz, sütü sağılmaz, yünü kırpılmaz. Sahibinin adağı olarak saklanır. Bu gelenek, günümüzde de Anadolu'da yaşamaktadır.

Türk halk kültüründe bazı hayvanların bolluk-bereket simgesi olmalarıyla ilgili inanç ve uygulamalardan örnekler verelim:

- Evde beslenen balık, kuş, güvercin, köpek gibi hayvanlar eve bereket getirir (K.2, K.9, K.31, K.56).

- Leyleklerin bir bölgede uzun süre kalması, orada bolluk olacağı anlamına gelir (K.42).

- Her yıl gelen leylekler bir yıl gelmezse o yıl kıtlık olur (K.49).

- Serçenin çok olduğu zamanlarda bolluk olur (K.38, K.49).

- Arının çok olduğu yılın bereketli olacağına inanılır (K.14, K.17, K.20).

- Eve kelebek girmesi bereket ve uğur getirir (K.57).

- Karınca bereket anlamına gelir. Karıncanın eve yuva yapması, eve girmesi bereket getirir.

Bu yüzden karınca görüldüğünde öldürülmez veya zarar verilmez (K.10, K.11, K.13, K.29, K.35, K.39, K.46).

- Karınca dışarıdan eve buğday taşırsa bereket olur, evden dışarıya buğday taşırsa yoksulluk olur (K.51, K.54).

- Karınca yuvasının topraktan çıkarılıp iş yerine asılmasının iş yerine bolluk ve bereket getireceğine inanılır (K.46).

- Yedi karınca yuvasından toprak alınır, üzerine dua okunur. Bu toprak cüzdanda taşınırsa bolluk getirir (K.18).

- Karınca bolluk, bereket ve çalışkanlık anlamında yorumlanır. Evde gizli bir köşede veya çantada karınca toprağı taşımak bereket getirir (K.7, K.41, K.53).

- Karınca duası alınır ya da elle yazılır, cami imamına yazdırılır. Evin, işyerinin girişine, içine, duvarına, 7 köşesine, her odasına, mutfağa asılır. Karınca duası asıldığı yere bolluk bereket getirir. Karınca duasını ayet'el kürsî ile asmak eve bolluk ve bereket getirir (K.6, K.7, K.9, K.17, K.18, K.19, K.20, K.40, K.42, K.49, K.53, K.57, K.59).

- Palamut çok olursa bolluk olur (K.29).

- Köpek yazın sıcakta ön ayaklarının üzerine yatarsa bolluk olur. Ayaklarını yan tarafa uzatırsa kıtlık olur (K.47).

- Kurutulmuş kaplumbağa kabuğu, köpek kafas,ı evin dış kapısına asılır (K.16, K.24, K.30, K.40, K.42, K.53, K.59).

- Herhangi bir küçükbaş hayvanın ayağı nallanıp azat edilir, hayvan altı ay içinde geri dönerse o yıl bolluk olur (K.49).

- Koyunların çoğu ikiz doğurursa yılın bolluk ve bereket içinde geçeceğine inanılır (K.41).

- Kurbanlık hayvanın kemiklerini tarlaya gömmenin bolluk bereket getirdiğine inanılır (K.44).

- Koç boyanır, kınalanır. Üzerine heybe atılır. Heybenin bir tarafına bol şeker diğer tarafına yağlanmış ekmek konulur. Boynuna, boynuzlarına elma takılarak sürüye gönderilir. Üzerine erkek çocuk bindirilir. Bunda amaç doğacak kuzuların çok olmasını sağlamaktır. Erkek çocuğun bindirilmesindeki amaç ise kuzuların erkek olup satışının çok olmasını

sağlamaktır. Bazı yörelerde kız çocuğu bindirilir. Buradaki amaç ise doğacak kuzuların dişi olmasını sağlayıp sürünün sayısını çoğaltıp daha çok verim elde etmektir (K.36).

-Boğanın kafatası, boğa boynuzu ve yılan boynuzu bulunan bir evde bolluk ve bereket olduğuna inanılır. Kurbanda kesilen koyun ve keçiboynuzları alınır kurutulur. Sonra bunlar kapıların üzerine asılır. Bunun hem nazarı önleyeceği hem bereket getireceği inanışı vardır (K.16, K.24, K.30, K.35, K.46, K.51, K.52).

- Şahmeranın bolluk ve bereket getireceğine inanılır. Bu yüzden evlere Şahmeran resimleri asılır (K.10).

- Bir evde örümcek olursa o eve bereket getirdiğine inanılır (K.45).

- Bir evde örümcek ağı varsa o evin bereketi azalır (K.2, K.11).

- Kuşlar yerlerde yiyecek aramaya başlarsa kıtlık olur (K.26).

-Evde güvercin beslemenin ve bacalarda öten baykuşun bereketi kaçıracağına inanılır (K.34).

- Evde beslenen tavşanın bereketi kaçıracağına inanılır (K.4).

- Geceleri kertenkele görmek bereketi kaçırır (K.51).

- Rızkın kesilmemesi için yumurta kabuğu çöpe un ufak edilip atılır (K.41).

3. Bolluk-Bereketle İlgili İnanç ve Uygulamalarda Ev

Anadolu'nun birçok yerinde eski inançlarımıza bağlı olarak ev iyesi ile ilgili inançlar yaşamaktadır. Evde bolluk ve bereketle ilgili noktalar eşik, kapı ve mutfaktır. Eşik, evin içine giriş izni veren ve aynı zamanda giriş sırasında gelen kişiye bir eve girmekte olduğunu hatırlatan ilk duraktır. Ev iyesi eşikte olabilir. Onu incitmeden içeri girmek gerekir. Aksi halde onun hışmına uğranabilir. Bu inanışın etkisiyle eşikte oturmak, eşiğe basmak iyi karşılanmaz (Kalafat, 2006: 81-82).

Kapı da benzer bir şekilde iyi ya da kötü güçlerin eve girişi için bir geçittir. Bu nedenle kapının iç ya da dış tarafına asılan çeşitli objelerle, evin kötü güçlerden korunması ve eve bolluk- bereket gelmesi sağlanmaya çalışılır. Nazardan koruması, bolluk ve bereket getirmesi dileğiyle kapıya, kuru başak, kuru mısır, iğde ve zeytin dalı, at nalı asılır. Çalışmada bununla ilgili uygulamalara, bitkilerle ilgili inanışlarda yer verilmiştir. Bunların yanı sıra kapıya, koyun, keçi, boğa boynuzu, köpek ve boğa kafatası ile kurutulmuş kaplumbağa kabuğu da asılır. Bu maddelerle ilgili uygulama ve yorumlar ise çalışmanın, hayvanlarla ilgili uygulamalar başlığında yer almaktadır.

Mutfak, yiyeceklerin saklandığı, hazırlanıp pişirildiği yer olarak evde bolluk ve bereketin kendisini en çok hissettirdiği yerdir. Yiyecek maddeleri içinde dayanıklı olan un, şeker, tuz, bakliyat gibi gıdanın saklandığı, ambar, kiler, erzak dolapları; bolluk ve bereketle ilgili uygulamaların icra edildiği noktalardır. Mutfaktaki bereket inanışlarıyla ilgili ayrıntılara ise, bitki kültü içinde yer verilmiştir.

Günümüzde Anadolu'da bolluk-bereketle ilgili inanç ve uygulamalarda, ev ile ilgili uygulamalardan bazı örnekleri şöyle sıralayabiliriz:

- Evde bolluk olması için kapının eşiğinde oturulmaz. Kapı eşiğine oturmak rızk kesikliğine sebep olur (K.51).

- Bolluk ve bereket bir aile için yedi yıl devirlidir. Bir evde yedi yıl bereket varsa yedi yıl da kıtlık olacağına inanılır (K.21, K.52).

- Kırık eşya evde bereketi kaçırır (K.39).

- At nalının bereketin simgesi olduğu inancı vardır. Özellikle evlerin duvarlarına, evin giriş kapısına nal asılır (K.19).

- Evlerin duvarlarına Ashâb-ı Kehf'in adı yazılır ve asılır. Bunun bereket getirdiğine inanılır (K.27).

- Mutfağa asılan küçük süpürgenin bereket getireceğine ve nazardan koruyacağına inanılır (K.57, K.58).

- Taşınılan evin süpürgesi yeni eve götürülmez çünkü evin bereketi kaçar (K.53).

4. Bolluk-Bereketle İlgili İnanç ve Uygulamalarda Zaman

İlkel zihin için zaman tek ve türdeş bir bütün değildir. Her dilde talihli günler talihsiz günler, aynı gün içinde talihi açısından mükemmel anlar yoğun dönemler, bölünmüş dönemler güçlü ve zayıf zamanlar vardır. Türk halk kültüründe uğurlu ve bereket getiren zaman, güneş doğmadan önce, sabah saatleri ve en geç öğleden sonradır. Güneş battıktan sonra akşam saatleri ve gece, uğursuz ve bereketsiz zamanlardır. Günün saatleri düşünüldüğünde, bu algılamada güneşin büyük bir rolü vardır. Güneşin bolluk-bereket getiren yapısı çalışmamızın "gök unsurları" başlığında açıklanmıştır.

Türk halk kültüründe bolluk-bereket getiren zamanla ilgili uygulamalardan bazı örnekleri şöyle sıralayabiliriz:

Sabah Vakti, Akşam Vakti

- Sabah besmele ile kalkılırsa, bir işe başlanırken salâvat ile başlanırsa, bolluk olur (K.9, K.34).

- Sabah kalkılınca el yüz yıkanmazsa evin bereketi kaçar (K.35).

- Bereket olsun diye sabahları evin kapısı erken açılır (K.1, K.42).

- Bereketin kaçmaması için; öğleden sonra süt, yoğurt ve damızlık verilmez (K.31).

- Akşam, gece komşudan kara kazan veya makas almanın evin bereketini öldürdüğüne, kıtlık getirdiğine inanılır (K.27).

- Akşam, gece evin süpürülmesi rızkı azaltır. Evdeki bereket dışarı çıkar (K.35).

- Akşamdan çamaşır asmak rızkı azaltır (K.2).

- Gece kül dökülmez evin bereketi kaçar (K.26).

Günler

- Pazartesi ve Perşembe günleri ekilen ürünler bereketli olur (K.1, K.11).

-Evdeki erzak Salı günü açılır. Bunun sebebi Salı günü açılan erzakın çabuk tükenmeyeceğine inanılmasıdır (K.10).

- Bir kişi Perşembe günü çamaşır yıkarsa zengin olacağına inanılır (K.51).

- Perşembe günü evin süpürgeyle temizlenmesi evin bolluğunu bereketini kaçırır (K.11).

- Cuma günü ve mübarek günlerde eve alınan yiyecekler bereketlenir (K.20, K.28).

- Cuma günü öğlen yemeğinde eve bereket getirsin diye bulgur aşı yapılır (K.57, K.58).

- Cuma geceleri yapılan yemekten bir tabak komşuya verilirse o evin bolluk bereketi artar (K.34).

- Cuma günü salâ verilirken "Gelsin salâlar, gitsin belalar." denip Allah'tan bolluk bereket dilenir (K.34).

SONUÇ

Bir halkın ortak ve yaygın davranış kalıplarını, yaşama biçimini, gelenek, görenek ve adetler zincirini saptamada ve bunları tek tek belirlemede, özgün ve çağdaş yaratmalar çıkarmada halk biliminin rolü büyüktür.

Yüzyıllar geçse de, toplumda yer etmiş adet ve inanma kalıpları o toplumun her döneminde kendini gösterir. Dolayısıyla günümüzde yaşayan adet ve inanmalarda Türklerin ilk din ve inanç sistemlerinin izlerini bulmak mümkündür. Halk, bu adet ve inanmaların çoğunun eski inançlardan geldiğini bilmemekte, hatta eski inançlardan geldiğini kabul etmemektedir. Oysa İslamiyet öncesi eski Türk inançlarına ait pek çok uygulama, Anadolu' da bugün tüm canlılığıyla yaşamaktadır.

Bolluk ve bereket inancı ile buna bağlı inanış ve uygulamalara, tarihin ilk çağlarından itibaren tüm toplumlarda rastlanmaktadır. Türk halk kültüründe bolluk ve bereketle ilgili yaşayan inanç ve uygulamalarda, İslamiyet öncesi eski Türk inanç sistemlerinden gök tanrı kültü, tabiat kültleri ve Şamanizm'in yoğun bir şekilde etkili olduğu görülmektedir.

Anadolu'da günümüzde bolluk ve bereket getirdiğine inanılan çeşitli nesneler ve bunlara bağlı inanışlar içinde gök, gökyüzü olayları ve gök cisimleri, hâlâ önemli bir yer tutmaktadır. İnsanın ulaşamadığı, aşkın bir mekân olan gökyüzünden inen yağmur, toprağı sulayıp, bitkileri yeşertip, tüm canlılara yaşamaları için en gerekli madde olan suyu sağlamasıyla daima çok önemsenmiştir. Gök unsurlarında güneş, bir ısı ve ışık kaynağı olmasının çok ötesinde, hayatı en olumlu etkileyen unsurların başında düşünülmüştür. Sıcaklık ve ışık topraktaki bitkileri, meyveleri büyütmüş, böylelikle güneş, bereket simgesi olmuştur. Anadolu'da güneş ve aydınlık, daima uğurlu, hayırlı zaman olarak algılanmıştır. Ay, döngüsel yapısı, bir görünüp yok olması, suları etkileme gücüyle, özellikle tarım kültüründe, bolluk ve bereketi simgelemiştir. Tohumun toprağa gömülmesi, kaybolduktan bir süre sonra gün yüzüne çıkmasındaki döngüsel süreç, ayla ilişkilendirilmiş, özellikle yeni ay zamanı ekim, gübreleme işleri yapılmıştır.

Anadolu'da toprak, ekimin yapıldığı, hayvanların üzerinde beslendiği, insana yaşaması için gereken her şeyi veren yapısıyla "ana" olarak nitelenir. Toprakla ilgili uygulamalar, tarım kültüründe, ürünün verimli olması dileğiyle yapılan uygulama ve inanışlarla kendisini gösterir. Bu uygulamalarda, atalar kültü, kurban, saçı, taklit ve temas büyüleri, güneş ve ay kültü, yağmur duası gibi eski Türk inanışlarının izleri bütün canlılığıyla yaşamaktadır.

Bolluk ve bereket bağlamlı inanışlarda, ağaç ve bitki kültünün izleri günümüzde Türk halk kültüründe birçok örneğiyle karşımıza çıkmaktadır. Çam, alıç, murt (mersin ağacı), zeytin, iğde ağaçları; dalları ve meyveleriyle bolluk ve bereket simgesi olmuşlardır. Boz kulak çiçeği, karaçalı, çörek otu, iğde ve hurma çekirdeği, elma, ayva, nar, soğan, sarımsak, pirinç, buğday, arpa, bulgur, mercimek, nohut, kuru mısır, buğday başağı, tuz, şeker, un, hamur, maya, ekmek, sirke; yapıları, şekilleri, işlevleri açısından bolluk ve bereket sembolü olarak görülürler.

Türk halk kültüründe hayvanların bazen sadece varlıklarının, bazen de olağan veya olağan dışı davranışlarının bolluk ve bereketle ilişkileri tasavvur edilmiştir. Leylek, serçe, arı, kelebek, karınca, palamut, köpek, koyun, koç, boğa, örümcek, güvercin, tavşan, kertenkele gibi hayvanlar, bereket ya da kıtlık getiren yapılarıyla karşımıza çıkarlar. Özellikle evlerin kapılarına, duvarlarına, tarlalara asılan boğa, at, köpek kafatası, koç ve boğa boynuzları, kurutulmuş kaplumbağa kabuğu; canlıda bulunan yaşamsal özün kemikte toplandığına dair inanışların bir devamı niteliğindedir. Böylelikle, yaşarken bereket simgesi olmuş ya da başka

iyi özellikleriyle takdir toplamış bu hayvanların, öldükten sonra da içlerindeki öz sayesinde koruyuculuk ve bolluk verme özellikleriyle insana yardım ettiğine inanılır.

Bolluk ve bereketin algılandığı yerlerden birisi de evdir. Evin girişinde eşik ve kapı ile ilgili uygulamalarda, hem kötü güçlerin içeri girmesi önlenmeye çalışılır hem de bereketi çağrıştıran nesnelerle bu noktalar güçlendirilir.

Anadolu'da bolluk ve bereketin zamanı, sabah güneşinin doğduğu anlardır. Aydınlık karanlıktan yeğ tutulmuş, önemli işler öğleden sonra yapılmayarak, gündüzün hayır ve bereketinden yararlanılmaya çalışılmıştır. Günlerle ilgili inanışlarda Cuma'nın bereket getiren zaman olarak öne çıkması, İslamiyet'in etkisi olarak kabul edilir.

Toplumların kültürleri, yaşam biçimleri kısa sürede ve kolaylıkla kazanılmaz ya da yitirilmez. Bu bağlamda yeni bir kültür ya da yaşam biçimi, tümü ile eskisinin yerine geçemez. Eski kültürden de izler kalır. Günümüzde Türk halk kültüründe bolluk ve bereket getirmeye yönelik çok zengin bir inanç ve uygulama alanı olduğunu söylemek mümkündür. Bunların bir kısmı tamamen halk muhayyilesine ve hurafelere dayanır. Bir kısmı İslami kültürün etkisi altında oluşmuş inanç ve uygulamalardır. Bir kısmı ise İslamiyet öncesi eski Türk inanışlarından kaynaklanan uygulamalardır. Bazı eski Türk inanışları da, İslamiyet'in toplumda iyice yerleşmesinden sonra, renk ve kılık değiştirerek, İslamiyet'le alâkalı görülmüştür. Bunun için bu inançların geniş bir bakış açısıyla ve ayrıntılı bir şekilde ele alınması, Türk kültürünün kültür kökenleriyle bu gün nasıl bir ilişki içinde olduğunu göstermesi bakımından önem taşımaktadır.

DİPNOTLAR

[1] İnan, Abdulkadir (1962), *Hurafeler ve Menşeleri,* Ankara; (1968), Makaleler ve İncelemeler, Ankara; (1976), Eski Türk Dini Tarihi, İstanbul

Ögel, Bahaeddin (1971), *Türk Mitolojisi* I-II, İstanbul

Esin, Emel (1979) *Türk Kozmolojisi*, İstanbul

Tanyu, Hikmet (1978), *Türklerin Dini Tarihçesi*, İstanbul; (1986), İslamlıktan Önce Türklerde Tek Tanrı İnancı, İstanbul.

Kafesoğlu, İbrahim (1987), *Türk Bozkır Kültürü*, Ankara

Divitçioğlu, Sencer (1987), *Kök Türkler*, İstanbul ve diğerleri..

[2] Albayrak, Erol (2006), *Erciş'te Eski Türk İnançlarının İzleri*, Basılmamış Yüksek Lisans Tezi, Niğde Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Niğde

Alptekin, Mehmet (2007), *Silifke'de Eski Türk İnançlarının İzleri*, Basılmamış Yüksek Lisans Tezi, Niğde Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Niğde

Araz, Rıfat (1995), *Harput'ta Eski Türk İnançları ve Halk Hekimliği*, Ankara: AKM Yayınları

Arıkan, Metin (2005), *Bursa Halk Kültüründe Eski Türk İnançlarının İzleri ve Bunların Türk Dünyası Sözlü Anlatmalarındaki Yansımaları*, II Bursa Halk Kültürü Sempozyumu Bildiri Kitabı C. II, Bursa

Artun, Erman (2008), Çukurova *Konar- Göçer Türkmenlerinin Halk Kültürlerinde Eski Türk İnançlarının İzleri*, Halk Kültürü Araştırmaları, İstanbul: Kitabevi Yayınları

Ataman, Sadi Yaver (1992), *Eski Türk Düğünleri ve Evlenme Ritleri*, Ankara

Aydın, Mehmet (1992) *Mut Bölgesinde Yaşayan Halk İnançlarının Dinler Tarihi Açısından Tahlili*, KBHAGEM Yayınları, IV. Milletlerarası T.H.K. Kongresi Bildirileri, 4. cilt, Ankara

Bozkurt, İsmail (2002), *İnançlar, Halk Hekimliği, Kötü Sözler,* Kıbrıs Türk Kültürü Çalışmaları II,

DAU Yay. Gazimağusa
Duymaz, Ali (1998) *Tekerlemelerin Kökeninde Şamanizm Unsurları*, Milli Folklor, Y10, C.5, S.37, Ankara
Ecer, A.Vehbi, *Türklerin Müslüman Olmalarında Eski Dini İnanışlarının Rolü*, Milli Kültür Dergisi, 1991
Eker, Gülin Öğüt, (2000), *Karakeçili Aşiretinde Eski Türk İnançlarının İzleri*, Bilig Türk Dünyası Sosyal Bilimler Dergisi, S.12, Kış, İstanbul
Güngör, Harun (2002), *Eski Türklerde Din ve Düşünce*, Türkler Ansiklopedisi, C.3, Ankara: Yeni Türkiye Yayınları
Gürbüz, Fatmagül (2006), *Gökyurt Köyü'nde (Konya) Eski Türk İnançlarının İzleri*, Basılmamış Yüksek Lisans Tezi, Niğde Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Niğde
Güzelbey, Cemil Cahit (1982), *Gaziantep'te Doğum ve Çocuğa İlişkin Eski Töre ve İnançlar*, Türk Folkloru Araştırmaları, 1981/2, Ankara: Milli Folklor Araştırma Dairesi Yayınları
İnan, Abdülkadir (1995), *Tarihte ve Bugün Şamanizm*, Ankara: TTK Yayınları
Kaya, Muharrem (2001), *Eski Türk İnanışlarının Türkiye'deki Halk Hekimliğindeki İzleri*, Folklor/ Edebiyat, CVII, S25, Ankara: Ürün Yayınları.
Kalafat, Yaşar (1998), *Kuzey Azerbaycan-Doğu Anadolu ve Kuzey Irak'ta Eski Türk Dini İzleri*, Ankara: KB Yayınları; (2005), *Balkanlardan Uluğ Türkistan'a Türk Halk İnançlarının İzleri II*, Ankara: Babil Yayınları
Roux, J. Paul (2001), *Türklerin ve Moğolların Eski Dini* (Çev. Aykut Kazancıgil), İstanbul Kabalcı Yayınevi
Türkmen, Fikret (1999), *Eski Türklerin İnançlarında Tabiat Kültü*, E.Ü Türk Dünyası İncelemeleri Dergisi-III, İzmir ve diğerleri.

KAYNAKÇA

ARTUN, Erman (2005), *Türk Halkbilimi*, İstanbul: Kitabevi Yayınları
AVCIOĞLU, Doğan (1995), *Türklerin Tarihi*, C.1, Tekin Yayınevi, İstanbul.
ELIADE, Mircea (2009), *Dinler Tarihine Giriş*, İstanbul: Kabalcı Yayınları
ESİN, Emel (2001), *Türk Kozmolojisine Giriş*, İstanbul: Kabalcı Yayınları
GÜNGÖR, Harun (2002), *Eski Türklerde Din ve Düşünce,* Türkler Ansiklopedisi, C.3, Ankara: Yeni Türkiye Yayınları
HASSAN, Ümit (1986), *Eski Türk Toplumu Üzerine İncelemeler*, Ankara: V Yayınları
KALAFAT, Yaşar (2006), *Doğu Anadolu' da Eski Türk İnançlarının İzleri*", 5. Baskı, Babil Yayıncılık: Ankara
MEYDAN LAROUSSE (1971), "*İnanç Maddesi*",C.6, İstanbul: Meydan Yayıncılık
OCAK, Ahmet Yaşar (1983), *Bektaşi Menkabelerinde İslam Öncesi İnanç Motifleri*,
Enderun Kitabevi: İstanbul
---------- (2000), *Alevi Bektaşi İnançlarının İslam Öncesi Temelleri*", İstanbul
ÖGEL, Bahaeddin (1993), *Türk Mitolojisi*, Ankara: Atatürk Kültür Dil ve Tarih Yüksek Kurumu Yayınları
---------- (1995), *Türk Kültür Tarihine Giriş*, Kültür Bakanlığı Yayınları: Ankara
ÖRNEK, Sedat Veyis (1988), *100 Soruda İlkellerde Din, Büyü, Sanat, Efsane*, İstanbul: Gerçek Yayınları
ŞENER, Cemal (2001), *Şamanizm*, İstanbul: Etik Yayınları
TURAN, Şerafettin (1994), *Türk Kültür Tarihi*, Ankara: Bilgi Yayınları

KAYNAK KİŞİ LİSTESİ

* Kaynak kişiler, sayfa sayısı sınırı nedeniyle kısaltılmış, çeşitli illerden örneklem alınarak seçilmiştir. Kaynak kişilerle ilgili bilgiler şu sırayla verilmiştir:

Adı Soyadı/Doğum Yeri ve Yılı/Öğrenim durumu/Mesleği/Medeni hali /Derlemenin yapıldığı tarih ve ye./ Kimden öğrendiği/.

K.1: Fatma Seyhan, Darende-Malatya, 10.11.1938, okur-yazar, ev hanımı, bekâr, Malatya 2008, bu bilgiyi aile büyüklerinden ve çevresinden öğrenmiştir.

K.2: Zahide Gedik, Kozan 1948, okur-yazar değil, evli, ev hanımı, Kozan 2008, bu bilgileri aile büyüklerinden öğrenmiştir.

K3: Bayram Kılıç, Elbistan 1963, lise mezunu, operatörü. Elbistan 2008, bu bilgiyi büyüklerinden öğrenmiş.

K.4: Meliha Polat, Antakya 1931, hiç okumamış, ev hanımı, evli, Antakya 2008, bu bilgiyi annesinden ve ninesinden öğrenmiş.

K5: Ahmet İtmeç, K.Maraş/Pazarcık 1958, fakülte, öğretmen, evli, Pazarcık/K.Maraş 2008, bu bilgiyi çevresinden ve anne babasından öğrenmiş.

K6: Hatice Oğuz, Kadirli Harkaçtığı köyü 1932, ilkokuldan terk, çiftçi, evli, Harkaçtığı Köyü, 2008, bu bilgiyi yaşının getirmiş olduğu tecrübeden öğrenmiş.

K7: Nazife Yahşi, Kozan 1937, okumamış, ev hanımı, dul. Osmaniye, 13.12.2008, bu bilgiyi yaşadığı çevreden öğrenmiş.

K8: Emo Şahin, Gaziantep 1927, okumamış, ev hanımı, dul. Gaziantep 2008, bu bilgiyi annesinden öğrenmiş.

K.9: Emel Yıldırım Elazığ, 1970 ilkokul mezunu, ev hanımı, evli, Adana, 2008, bu bilgiyi yaşadığı sosyal çevreden öğrenmiştir.

K.10: Birsen Çelikesmer, Tarsus 10.01.1943, ilkokul, ev hanımı, evli, Adana 2008, bu bilgiyi yaşadığı sosyal çevreden öğrenmiştir.

K.11: Fadime Akkuş, Karaisalı 1938, okuma yazma biliyor, ev hanımı, dul, Adana 2008, Bu bilgiyi çevresinden ve anne babasından öğrenmiş.

K.12: Hüseyin Arı, Ürgüp 1945, ilkokul, çiftçi, evli, Ürgüp/Nevşehir 2008.

K.13: Nazire Ayman, Adana 1929, okur-yazar değil, ev hanımı, dul, Adana 2008.

K.14: Nagile Çaltay, Tunceli- 1951, öğrenimi yok, ev hanımı, Ceyhan 2008, bu bilgiyi çevresinden ve anne babasından öğrenmiş,

K.15: Abdurrahman Hoca Malatya 1952, lise, imam, evli, Kozan 2008, bu bilgiyi büyüklerinden öğrenmiş.

K16: Meliha Akburç, Tarsus 1955, ilkokul mezunu, ev hanımı, evli, Tarsus 2008, bu bilgiyi çevresinden öğrenmiş.

K.17: Feride Köse, Kösefakılı, 1927, okur-yazar değil, çiftçi, bekâr, Adana 2008, bu bilgileri köydeki büyüklerinden öğrenmiştir.

K.18: Mediha Çalgı, Kozan, 1924, ilkokul mezunu, ev hanımı, evli, bu bilgiyi büyüklerinden öğrenmiş, Adana 2008.

K.19: Gülnaz Çokan, Ağrı 1966, ilkokul, evli, ev hanımı, Adana 2008, bu bilgiyi büyüklerinden öğrenmiş,

K.20: Mehmet Ali TOPÇU, 1921-Pozantı, ilkokul üçten terk, evli, Adana 2008, bu bilgiyi büyüklerinden öğrenmiş.

K21: Leyla Babuş, Mardin 1967, ilkokul mezunu, ev hanımı, evli, Mardin 2008, bu bilgiyi annesinden ve çevresinden öğrenmiş.

K.22: Zeynep Arslan, Adıyaman/Besni 1944, öğrenimi yok, ev hanımı, dul, Gaziantep Sarıkaya Köyü 2008, bu bilgiyi büyüklerinden öğrenmiş.

K.23: Güllü Uğurluel, Gerdan Köyü 1940, okuryazar değil, ev hanımı, evli, Gerdan Köyü 2008, bu bilgiyi annesinden ve komşularından öğrenmiş.

K.24: Hüsniye Güllü, Mersin 1935, okumamış, ev hanımı, dul, Tarsus 2008, bu bilgiyi ailesinden

öğrenmiş.

K25: Hacire Gökmen, Batman 1986, ortaokul mezunu, ev kızı, bekâr, Batman 2008, bu bilgiyi annesi ve arkadaşlarından öğrenmiş.

K26: Döndü Başaran, Niğde 1940, okuma yazma yok, ev hanımı, dul, Niğde 2008, bu bilgiyi büyüklerinden ve annesinden öğrenmiş.

K.27: Hasan YILMAZ, Siirt 1954 doğumlu, lise mezunu, emekli, evli, Seyhan/Adana 2008.

K28: Abdul Muhsin Doğru, Diyarbakır 1936, ilkokul mezunu, emekli, evli, Diyarbakır 2008, bu bilgiyi yakın çevresinden ve halktan öğrenmiş.

K29: Şükrü Katırcı, Sinop 1950, ilkokul, emekli, evli, İstanbul 2008, bu bilgileri yöre halkından öğrenmiş.

K30: Akif Kırıtkan, Tarsus/Ulaş Köyü 1929, ilkokul mezunu, emekli, evli, Tarsus/Ulaş 2008, bu bilgiyi büyüklerinden öğrenmiş.

K.31: Hatice Yiğit, İskenderun 1920, okumamış, ev hanımı, evli, Yüreğir Adana 2008, bu bilgiyi edindiği tecrübelerden öğrenmiştir.

K32: Saim Bor, Bingöl (Üçayak Köyü) 1936, öğrenim durumu yok, emekli, evli, Bingöl 2008, bu bilgiyi atalarından, gelenek ve göreneklerinden öğrenmiş.

K33: Memduh Kaya, Konya/Ereğli 1938, ilkokul mezunu, emekli, evli, Yukarı Çayhan Kasabası 2008, bu bilgiyi büyüklerinden öğrenmiş.

K34: Fatma Kaplan, Savaşan 1924, okumamış, ev hanımı, dul, Halfeti Köyü/ Şanlıurfa 2008, bu bilgiyi büyüklerinden öğrenmiş

K.35: Hanım KAYA, Adana 1927, öğrenim görmemiş, ev hanımı, evli, Cihadiye Köyü/ Yüreğir / Adana 2008.

K36: Hüseyin Mercimek, 1979, ilköğretim mezunu, tornacı, evli, K.Maraş/Merkez 2008, bu bilgiyi yetiştiği çevreden öğrenmiştir.

K37: Azize Çınar, Diyarbakır Bismil 1923, ev hanımı, evli, öğrenimi yok, Diyarbakır 2008.

K38: Aysel Toptaş, Malatya /Battalgazi 1942, ilkokul mezunu, ev hanımı, evli, Malatya/Battalgazi 2008, bu bilgiyi annesinden ve babaannesinden öğrenmiş.

K.39: Üzeyir Özden, Kayseri 1955, üniversite mezunu, mimar, evli, Adana 2008, bu bilgiyi büyüklerinden öğrenmiş.

K40: Cennet Aslan, Erdemli/Mersin 1950, ilkokul mezunu, ev hanımı, evli, Tömük/Mersin 2008, bu bilgiyi yaşadığı çevreden öğrenmiş.

K.41: Ayşe Gökdemir, Karaman/1938, tahsili yok, ev hanımı, dul, Kozan 2008, baba, anne ve çevreden gelenek halinde aktarılmış.

K42: Hanım Güven, Doğanşehir/Malatya 1926, okuryazarlığı yok, ev hanımı, dul, Mersin 2008, bu bilgiyi ailesinden öğrenmiş

K43: Hacı Karasu, Bingöl (Şirnan) 1037, öğrenimi yok, emekli, evli, Bingöl 2008, bu bilgiyi çevresinden öğrenmiş.

K.44: Selviye Deniz, Kars 1964, ilkokul mezunu, ev hanımı, evli, Kars 2008, bu bilgiyi annesinden öğrenmiş.

K.45: Hüseyin Özyiğit, İdil/Şırnak 1908, medrese öğrenimli, emekli imam, evli, İdil/Şırnak 2008, bu bilgiyi atalarından öğrenmiş.

K.46: Saniye Soyan, Yellibel Köyü/Ceyhan/Adana 1960, ilkokul, ev hanımı, evli, Yellibel Köyü/ Ceyhan/Adana 2008, bu bilgiyi yaşayarak ve etrafındakilerden duyarak öğrenmiştir.

K47: Veysel Alp, Koçak/Erbaa/Tokat 1955, serbest meslek, evli, Koçak Kasabası/Erbaa/Tokat 2008, bu bilgiyi büyüklerinden öğrenmiş.

K48: İbrahim Balcı, Sinop 1944, ilkokul, emekli, evli, İstanbul 2008, bu bilgileri büyüklerden öğrenmiş.

K49: Fikriye Kaplan, Keban/Elazığ 1970, ilkokul mezunu, ev hanımı, evli, Saraycık Köyü/Elazığ 2008.

K.50: Şahide Ökçüntekle, Kilis 1940, ilkokul, ev hanımı, evli, Kozan 2008.

K.51: Selcan Sever, Adana 1952, emekli, Adana 2008.

K52: Süleyman Akdağ, Kızıltepe/Mardin 1953, ilkokul mezunu, serbest meslek, evli, Kızıltepe/Mardin 2008, bu bilgiyi büyüklerinden öğrenmiş.

K53: Kudet Söyler, Kadirli 1978, ilkokul mezunu, ev hanımı, dul, Kadirli/Adana 2008, bu bilgileri çevresinden öğrenmiştir.

K.54: Fatma Ecevit, Adana 1971, lise mezunu, ev hanımı, evli, Adana 2008, bu bilgileri çevreden duyduklarıyla öğrenmiştir.

K.55: Eşe Cankurt, 1954 Adana, öğrenimi yok, ev hanımı, evli, Yüreğir/Adana 2008.

K.56: Nevzat Topatan, Hacımusalı Köyü/Adana 1963, ilkokul mezunu, işçi, evli, Aflak Köyü / Adana 2008, yaşantılarından ve büyüklerinden öğrenmiştir.

K57: Şevket Sebzeci, Antakya 1976, ilkokul mezunu, bakkal, evli, Mersin 2008, bu bilgiyi büyüklerinden öğrenmiş.

K58: Hayat Gündüz, Hatay/Antakya 1955, ilkokul mezunu, ev hanımı, evli, Hatay/Antakya 2008, bu bilgiyi büyüklerinden ve çevresinden öğrenmiş.

K.59: Hatun Yenigün, Kadirli 1960, ilkokul mezunu ev hanımı, evli, Adana 2008, bu bilgiyi büyüklerinden ve çevresinden öğrenmiş.

K60: Emine Altunbaş, Zonguldak 1949, ilkokuldan terk, ev hanımı, evli, Kozlu/Zonguldak 2008, bu bilgiyi yakınlarından ve köylülerden duyarak öğrenmiş.

TÜRK HALK KÜLTÜRÜNDE BOLLUK VE BEREKETLE İLGİLİ İNANÇ VE UYGULAMALARDA ESKİ TÜRK KÜLTÜRÜ İZLERİ

Özet

Bolluk ve bereket uygulamaları, tarihin en eski çağlarından itibaren her kültürde karşımıza çıkan bir olgudur. Türk halk kültüründe bolluk ve bereketle ilgili uygulamalar çok çeşitlidir. Çalışmada, öncelikle Anadolu'da günlük hayatta yer alan bolluk ve bereketle ilgili inanç ve uygulamalar, derlenip tasnif edilmiştir. Bu inanç ve uygulamalardaki İslamiyet öncesi eski Türk inançlarının izleri belirlenmeye çalışılmıştır. Bolluk ve bereketle ilgili inanç ve uygulamalar, gökyüzü, yer ve tabiat unsurları, ev ve zaman kavramı başlıklarında değerlendirilmiştir.

Anahtar Sözcükler: Bolluk, bereket, inanç, eski Türk kültürü.

TURKISH FOLK CULTURE OF ABUNDANCE AND FERTILE OLD TURKISH CULTURE OF BELIEF AND TRACES OF APPLICATIONS

Abstract

Fertile and abundance of applications, across all cultures since the dawn of history, the oldest of the phenomenon. Turkish folk culture of abundance and fertility are many and varied applications. In the study, primarily in Anatolia in the daily life of abundance and fertility beliefs and practices have been compiled and classified. This pre-Islamic beliefs and practices is to determine traces of the old Turkish beliefs. Beliefs and practices about abundance and fertility, the sky, earth and natural elements, the concept of home, and when evaluated in their titles.

Key words: Abundance, fertile, richness, faith, culture of ancient Turks.